

УДК 351.746.1/ 005.963

Держак Н.О.¹, Микитенко Т.В.²¹ доц. Державного податкового університету² доц. Державного податкового університету

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ

Сучасна суспільно-економічна реальність, що формується під впливом повномасштабної війни, економічної нестабільності та стратегічного курсу на європейську інтеграцію, вимагає від усіх учасників економічних процесів високого рівня відповідальності, професіоналізму та адаптивності. В таких умовах діяльність Державної митної служби України набуває особливого значення. Митники виконують критично важливі функції на перетині економічної, безпекової та правової сфер, працюючи в умовах підвищеного професійного ризику, емоційного навантаження та суспільної відповідальності. Забезпечення їх соціальних гарантій – у тому числі належного рівня оплати праці, доступу до медичного обслуговування, правового захисту та можливостей професійного розвитку – є не лише питанням трудового законодавства, але й необхідною умовою стабільного функціонування митної системи як інструменту державної політики. Ефективна система соціального захисту також сприяє збереженню кадрового потенціалу, підвищенню мотивації та протидії корупційним ризикам у сфері митного адміністрування.

Система соціального захисту митних органів в Україні виступає показником спроможності держави забезпечувати належний рівень соціальних гарантій для працівників та одночасно відображає поступову інтеграцію до європейського простору шляхом упровадження відповідних стандартів. Забезпечення соціальних гарантій у митній сфері корелює з ключовими принципами сталого розвитку, якими керуються держави-члени Європейського Союзу, зокрема в частині забезпечення гідної праці, рівних можливостей та інституційної спроможності публічного сектору.

Метою соціального захисту митних органів є забезпечення належного рівня матеріального, правового та соціального забезпечення співробітників, створення умов для їхньої стабільності, безпеки та професійної ефективності, що сприяє підвищенню довіри до служби та зміцненню її інституційної спроможності.

У процесі трансформації системи державного управління та з урахуванням зовнішніх загроз, зокрема воєнного стану, питання соціального захисту працівників митної служби набуває особливої ваги. Проте існує низка системних проблем, що суттєво знижують ефективність реалізації соціальної функції в митній сфері. До ключових з них належать:

митники, які мають особливий службово-трудоий статус – статус професійного публічного службовця та працівників митних органів, які не є професійними публічними службовцями;

недостатнє пенсійне та соціальне забезпечення: митники мають справу зі стресовими ситуаціями, ризиками, а іноді й загрозами для здоров'я. Разом з тим спеціальні пенсійні пільги або соціальні гарантії не мають не мають системного характеру, що створює правову невизначеність для працівників митних органів, знижує їх мотивацію до довгострокової служби та ускладнює кадрову стабільність у цій сфері;

нестабільність законодавства з питань соціального захисту державних службовців; психоемоційне навантаження та відсутність психологічної підтримки: бракує систематичних програм профілактики вигорання і післястресової реабілітації, що особливо актуально в умовах воєнного стану; нерівномірне навантаження та нестача кадрів, або висока їх плинність. Такі чинники призводять до того, що з'являється понаднормова робота і недостатність відпочинку або компенсації; низький рівень медичного обслуговування (без відомчих додатків або комплексного страхування від професійних ризиків) призводить до підвищення професійних захворювань та травм, які не завжди покриваються.

У розвинених країнах (Німеччина, США, Канада, Польща) спостерігається комплексний підхід: висока заробітна плата з надбавками, належне пенсійне забезпечення, повне медичне страхування, наявність психологічної підтримки та регулярне професійне навчання. Водночас в Україні рівень соціального захисту митників залишається низьким: заробітна плата нестабільна, пенсія надається на загальних умовах, медичне страхування та психологічна підтримка обмежені або відсутні, а пільги мінімальні. Це знижує мотивацію працівників та негативно позначається на ефективності діяльності митних органів. Відтак, вдосконалення системи соціального захисту в Україні є ключовим завданням для підвищення престижу служби, забезпечення доброчесності та професійної стабільності митників. Таким чином, соціальний захист не є частиною менеджменту на митниці, а стратегічною інвестицією в людський капітал, важливою складовою формування лояльності працівників митної служби.

Соціальний захист працівників митних органів потребує розвитку та вдосконалення. Надійна матеріальна, юридична й соціальна підтримка формує відчуття стабільності та впевненості. Гідна оплата, своєчасні виплати, чітке пенсійне забезпечення, безпечні умови праці та сучасне оснащення знімають фінансові ризики й дозволяють зосередитися на службі. Правові гарантії та юридична допомога підсилюють довіру до роботодавця. Узгоджене функціонування цих елементів забезпечує лояльність, результативність і позитивний імідж митної служби, що є ключовим для її ефективності.